

Asia: VN/2215/2025

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi hankintatietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne vaikutusten arvioinnista?

Verohallinto kannattaa hankintatietovarantoa koskevaa lakiesitystä ja pitää sen esityksen perusteluita hyvinä ja vaikutusten arvioinnin perusteluita selkeinä. Hankintatietovarannossa tulee olemaan todella suuri määrä tietoa, joten on tärkeää, että keskeiset riskit kuten tietoturva, liikesalaisuudet, tekninen toteutus ja hallinnollinen taakka tunnistetaan arvioinnissa. Esityksen vaikutustenarvioinnissa tunnistetaan tietoturvaan liittyvät uhat, mutta aiheen käsittely muilta osin kuin TL IV -luokiteltujen tietojen osalta jää melko yleiselle tasolle. Arvioinnissa ei varsinaisesti arvioida riskien todennäköisyyttä tai riskien toteutumisen seurauksia. Verohallinto esittää, että turvallisuusvaikutukset voisi olla hyvä arvioida nykyistä tarkemmin.

Hallintotietovarantolain vaatimukset sekä niiden johdosta tehtävät järjestelmäkustannukset tuovat lisäkustannuksia valtion virastoille. Verohallinto pitää tärkeänä, että käytettävien järjestelmien on tuettava digitalisaatiota ennen hankintatietovarannon käyttöönottoa (mm. Handi, Clouidia kilpailutusjärjestelmä).

2. Huomionne ehdotetusta hankintatietovarantolaista ja sen perusteluista?

Hallituksen esityksessä painotetaan luottamuksellisten tietojen suojaamista ja tietosuoja-asioiden huomioimista, mikä on välttämätöntä, kun käsitellään laajoja ja arkaluontoisia tietoaineistoja.

3. Huomionne ehdotetuista muutoksista julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin ja vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin sekä edellä mainittujen lakien perusteluista?

-

4. Huomionne ehdotetuista muutoksista Valtiokonttorista annettuun lakiin ja niiden perusteluista?

Valtiokonttorista annetun lain 2 b §:ään ehdotetaan lisättäväksi 5 momentti, jossa säädettäisiin, että henkilötietoja voi hakea julkaistavista tiedoista ainoastaan yksittäisinä hakuina. Verohallinto pitää ehdotettavaa rajausta perusteltuna siltä osin, kun sillä pyritään estämään henkilötietojen saamista. Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikön tarpeisiin olisi kuitenkin tärkeää saada tiedot rajapintapalvelun kautta. Verohallinto esittää, että tällaista lainsäädännössä säädettyä viranomaispalvelua varten tiedot saataisiin Valtiokonttorin ylläpitämän rajapinnan kautta siten, että tiedoissa näkyisi yksittäisen asiakkaan Y-tunnuksella kaikki palveluun lisätyt tiedot sellaisenaan pois lukien ne tiedot, joita ei salassapitosäännösten perusteella voi luovuttaa. Verohallinnon käsityksen mukaan Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksiköllä olisi oikeus saada nämä tiedot Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) nojalla.

Verohallinto nostaa esiin myös kysymyksen siitä, miten Valtiokonttorista annetun lain 2 b §:n 5 momentin mukainen ainoastaan yksittäisten hakujen toteuttaminen käytännössä toteutuu ja pystytään estämään massahaut tekoälyavusteisella nykytekniikalla. Verohallinto pitää massahaun estämistä kuitenkin oikeana tavoitteena. Verohallinto pyytää arvioimaan mahdollisuutta tietojen hakijan tunnistamiselle esimerkiksi vahvan tunnistautumisen kautta, jolla voisi osaltaan estää tietojen massahakua.

5. Muut mahdolliset huomionne hallituksen esitysluonnoksesta?

Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikkö on yksi niistä organisaatioista, jotka voisivat hyödyntää hankintatietovarannon tietoja laissa määriteltujen tehtäviensä hoitamisessa. Selvitysyksikön tehtävänä on edistää harmaan talouden torjuntaa tuottamalla ja jakamalla tietoa harmaasta taloudesta ja sen torjunnasta sekä laatia viranomaisille velvoitteidenhoitoselvityksiä.

Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikön julkaisussa Harmaan talouden toimijat julkisissa hankinnoissa selvitys 9/2025 havaittiin, että hankintalain alaisiin julkisten hankintojen kilpailutuksiin oli osallistunut vuosittain yli 100 verotarkastuksissa harmaan talouden toimijaksi määriteltyä yritystä.

Ne jättivät vuosittain alimpia tarjouksia noin 200 miljoonan euron edestä. Lisäksi kilpailutuksiin oli osallistunut vuosittain noin 650–840 sellaista yritystä, joilla oli puutteita velvoitteidenhoidossa. Nämä olivat jättäneet vuosittain 50–160 miljoonan euron edestä alhaisimpia tarjouksia. Tietovaranto mahdollistaisi jatkossa esimerkiksi suora hankintoihin ja etuyhteystilanteisiin liittyvien harmaan talouden riskien ja sopimuskauden aikana tapahtuvien muutosten tarkastelun ilmiöselvityksissä.

Hallituksen esityksessä todetaan, että Valtiokonttori vastaa teknisten rajapintojen avaamisesta ja tietojen luovuttamisesta rajapintojen avulla tiedonhallintalain 22 ja 24 §:ssä säädettyä noudattaen. Verohallinto pitää tärkeänä, että rajapintapalveluita kehitettäisiin siten, että Harmaan talouden selvitysyksiköllä olisi rajapinnan kautta saatavilla tiedot hankintatietovarannosta. Tiedot hankintatietovarannosta olisi tarkoituksenmukaista lisätä osaksi Harmaan talouden selvitysyksikön tuottamaa velvoitteidenhoitoselvitys -palvelua. Tiedot parantaisivat velvoitteidenhoitoselvityksen

tuottamaa kokonaiskuvaa selvityksen kohteesta. Edellytyksenä tiedon hyödyntämiselle on rajapintayhteys Harmaan talouden selvitysyksikön ja Valtiokonttorin välillä.

Tietoja voitaisiin hyödyntää osana velvoitteidenhoitoselvitystä esimerkiksi Ulosottolaitosta tieto hankintasopimuksen olemassaolosta auttaisi vastaavaa ulosottomiestä ulosmittauskelpoisen omaisuuden tai tulon etsimisessä. Tullin osalta tieto parantaisi asiakastuntemusta yleisellä tasolla, mutta esimerkiksi mahdollistaisi myös riskiksi havaittujen ja julkiselle sektorille palveluitaan tarjoavien yritysten pintaan nostattamisen. Mahdollisia käyttötarkoituksia on löydettävissä lisäksi varautumiseen liittyen. Tuonti ja vientitietoihin yhdistettynä julkisen sektorin ostolaskuihin voivat lisäksi tuottaa uutta tietoa toimitusketjujen tasolla.

Ehdotuksessa on tehty oletamus siitä, että tietopyynnöillä ei enää pyydetäisi julkaistua laskutusdataa hankintayksiköltä. Verohallinto suhtautuu epäilevästi tähän oletamaan. Siltä osin kuin tiedot ovat saatavissa julkisesta tietovarannosta, ei pitäisi olla oikeutta tehdä tietopyyntöjä viranomaisille. Verohallinto ehdottaakin harkittavaksi säädöstä, jonka mukaan ei olisi oikeutta tehdä viranomaiselle tietopyyntöjä siltä osin kuin tiedot ovat saatavissa hankintatietovarannosta.

Saarnivainio Päivi
Verohallinto